Canada. Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology. 2007. Vol. 252, no. 3-4. P. 481–485. URL: https://doi.org/10.1016/j.palaeo.2007.04.017.

УДК: 911.3

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВИХ ЛАНДШАФТОЗНАВЧИХ ШКІЛ

Григорій ДЕНИСИК
доктор географічних наук, професор, професор кафедри географії;
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
grygden@ukr.net

Володимир КАНСЬКИЙ
кандидат географічних наук, доцент, завідувач кафедри географії;
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
volodymyr.kanskyi@vspu.edu.ua

Олексій СИТНИК
кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії, геодезії та землеустрою;
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
sytnykuman@gmail.com

Анотація. *Розглянуто питання формування та розвитку наукових ландшафтознавчих шкіл в Україні. Запропоновано умови й критерії їх виокремлення, серед яких – новизна, масштабність та наукова перспективність ідей, практична значимість, а також особисті якості очільника. Як приклад наведено Вінницьку школу антропогенного ландшафтознавства.*

Ключові слова: *ландшафтознавство, наукова школа, критерії виокремлення, розвиток.*

Hr. Denysyk, V. Kanskyi, O. Sytnyk. The Formation of Ukrainian Scientific Schools in Landscape Science

Summary. *The article addresses the processes of formation and evolution of scientific schools in Ukrainian landscape science. It outlines the conditions and criteria for their identification, which include the originality, scope, and research potential of ideas, their practical relevance, as well as the leadership qualities of the school's founder. As a case study, the Vinnytsia School of Anthropogenic Landscape Science is examined.*

Keywords: *landscape science, scientific school, identification criteria, development.*

Формування наукових шкіл – процес тривалий, складний і часто непрогнозований. Не є виключенням географічні та ландшафтознавчі наукові школи. Що

стосується формування ландшафтознавчих шкіл в Україні, то їх розвиток залежав і ускладнювався низкою причин. Ландшафтознавство в Україні почало розвиватися лише з 50-х років ХХ століття. На початковому етапі ландшафтознавчі дослідження виконували переважно допоміжні функції у проведенні робіт з фізико-географічного районування, що знайшло своє відображення у фундаментальній праці фізико-географічного районування Української РСР 1968 року. Однак, завдяки цим дослідженням в Україні сформувався висококваліфікований колектив ландшафтознавців – К. Геренчук, Г. Гришанков, Г. Міллер, Ю. Некос, Г. Швебс, П. Шищенко.

Активний розвиток ландшафтознавства в Україні наприкінці ХХ сторіччя – перші два десятиріччя ХХІ сторіччя перервали відомі негаразди і особливо війна з рф. Упродовж зазначеного проміжку часу молоді та талановиті ландшафтознавці М. Гродзінський, В. Пащенко, В. Петлін, А. Мельник, Ю. Тютюнник та ін., фундаментальні ландшафтознавчі праці яких є загальновідомими. Детальний аналіз цих публікацій здійснено в монографії С. Міхелі «Українське ландшафтознавство: витоки становлення, сучасний стан» (2014). Однак наявність талановитих ландшафтознавців не завжди сприяє зародженню і розвитку наукових ландшафтознавчих шкіл. Формуванню, розвитку і подальшому функціонуванню наукових ландшафтознавчих шкіл, як і будь-яких інших, не приділяють належної уваги ні урядові установи, ні відповідні заклади вищої освіти, ні врешті-решт – самі географи та ландшафтознавці.

Окремих публікацій щодо наявності та особливостей функціонування географічних і ландшафтознавчих наукових шкіл в Україні мало. Більшість наявних статей та окремих розділів у монографічних виданнях стосуються, переважно, історії розвитку та сучасного стану географії та ландшафтознавства в Україні. Про наукові, зокрема, ландшафтознавчі школи у них лише помічені згадки без будь-якого уточнення та обґрунтування. Однак, у 2014 році зроблена перша, вважаємо вдала, спроба здійснити аналіз наявності в Україні наукових центрів і шкіл ландшафтознавства. Автор С.В. Міхелі, зауважує: «Важливою ознакою сформованості будь-якої наукової галузі як національної науки є наявність власних наукових центрів і шкіл. Чи є в Україні наукові центри і школи ландшафтознавства, де і як вони сформувалися чи мають власне обличчя і помітні успіхи, хто їх очолює?» [4]. Автор дав відповідь на поставлені питання, однак більше уваги приділив характеристиці наявних в Україні ландшафтознавчих центрів, ніж виокремлення наукових шкіл. Нажаль, після цього фундаментального монографічного видання, публікацій присвячених географічним і ландшафтознавчим школам в Україні немає. Звідси й різноманіття наукових структур – центр, школа, осередок, колектив – без будь-яких критеріїв їх визначення та обґрунтування.

Стосовно визначення та обсягу поняття наукова школа, серед географів і ландшафтознавців України, єдиного погляду поки що немає. У географічній енциклопедії України не розглянуто поняття «наукова школа». Мало й інших публікацій з цього питання [1, 2, 3]. Вважаємо, що варто розрізняти поняття наукова школа і науковий напрям.

Науковий напрям характеризується наявністю специфічних підходів до об’єкту, що пізнається, своїх, особливих, методів дослідження, а належні його основі фундаментальні закономірності розробляються науковими школами, які поступово змінюють одна одну. У природничій географії основними напрямами є: описовий (країнознавчий), ландшафтний, геоморфологічний, кліматичний, біогеографічний, геохімічний, геоекологічний.

Наукова школа – історично визначений колектив, який розробляє перспективні проблеми наукового напряму. Кожна наукова школа має одного або двох яскраво виражених лідерів, імена яких часто і дають назву школі. За своїм внеском у науку наукові школи України варто поділяти на *провідні* та *регіональні*. Якщо наукові напрями є «наскрізними» для науки, функціонують невизначено тривалий час, то наукові школи навпаки, як і люди, народжуються та вмирають, залишаючи суттєвий внесок в науку.

Необхідність здійснити фундаментальне дослідження розвитку і функціонування наукових напрямів і наукових географічних та ландшафтознавчих шкіл в Україні назріла давно. На наш погляд, умовами успішного зародження і визнання наукової школи є: а) новизна, масштабність та наукова перспективність ідеї, запропонованої її очільником – лідером: б) практична значимість ідеї, тобто зацікавленість суспільства у використанні прикладних аспектів її розробки; в) особисті якості очільника – лідера, що «притягують», а не «відштовхують» оточуючих у службовому і позаслужбовому спілкуванні. Третя умова – суб'єктивна. Зазначеним умовам відповідає активно функціонуюча з початку XXI ст. Вінницька школа антропогенного ландшафтознавства. Детальний аналіз розвитку і результатів діяльності школи здійснено у публікації єдиного в Україні журналу «Ландшафтознавство» започаткованого науковцями цієї школи.

Список використаних джерел

1. Денисик Г.І. Антропогенне ландшафтознавство: витоки, становлення, перспективи розвитку. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2004, 31. С. 96-100
2. Денисик, Г.І., Чиж О.П., та Канський В.С. Відродження ландшафтознавства в Україні. Ландшафтознавство. 2022, 1(1) с. 6-16
3. Канський В.С., Ситник О.І., Ярков С.В. Вінницька школа антропогенного ландшафтознавства. (Школа професора Григорія Івановича Денисика). Ландшафтознавство. 2023, Вип. 3(1), с. 6-13
4. Міхелі С.В. Українське ландшафтознавство: витоки, становлення, сучасний стан: монографія. Київ. Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. 2014, 416

УДК: 159.9

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ СОЦІАЛЬНОГО ЛАНДШАФТУ: ВИДОВА СТРУКТУРА ТА РІЗНОМАНІТНІСТЬ

Клавдія КІЛІНСЬКА
Докторка географічних наук, професорка кафедри географії та менеджменту туризму
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, Україна
klavdija.kilinska@gmail.com

Анотація. Сучасні соціально-економічні, економічні, соціологічні дослідження стимулюють до виявлення нових видів ландшафтів в Україні. Тому у представленій публікації проаналізовані соціальний, екзистенційний, прагматичний, сімейний ландшафти, ландшафти служіння, споживання, ін. Виявлено їх значення та особливості, які